

Інституційно-господарські форми інтеграції економічних суб'єктів: теоретико-функціональний зміст

Постановка проблеми. В умовах глобалізації, корпоратизації міжгосподарських зв'язків створення міжрегіональних вертикально-інтегрованих аграрних структур ефективно позначається на інноваційному розвитку агробізнесу, обороті ресурсів і капіталу та зниженні рівня трансакційних витрат в аграрному секторі економіки. Керованість зазначеного досягається завдяки централізації управлінських функцій, що передбачає єдину фінансову, інвестиційну, маркетингову та цінову політику.

Пріоритетний характер механізмів ринкової інтеграції в структурній трансформації аграрного сектору економіки визначає необхідність наукового обґрунтування інституційно-господарських факторів, організаційних моделей формування інтегрованих аграрних структур. Разом із тим затребуваними залишаються механізми й інструменти регулювання інституційно-господарських форм інтеграційного об'єднання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти наукової проблеми організації міжгалузевого обміну в аграрному секторі економіки, його трансформації на основі механізмів вертикальної інтеграції знайшли відображення в роботах багатьох дослідників.

Концептуальні аспекти та теоретико-методологічні засади розвитку вертикальної інтеграції в аграрному секторі економіки, трансформації міжгалузевого обміну на основі механізмів вертикальної інтеграції до-

сліджені в наукових працях В.Г. Андрійчука [1], Г.А. Баклаженка [2], Г. Баркера [3], А.М. Гатауліна [4], О.С. Гудзь [5], В.В. Зіновчука [6], М.Й. Маліка [7], О.О. Молдован [8], Ю.О. Нестерчук [9], К.Ю. Позднякова [10], В.Г. Федоренка, О.М. Діденка, М.М. Руженського [11], А.А. Попова [12], Б.А. Райзберга [13], О.А. Родіонової [14], П.Т. Саблука [15, 16], О.О. Томіліна [17], О.І. Уильямсона [18], І.Г. Ушачова, В.П. Арашукова [19], Л.І. Федулової [20], В.Ф. Шукаловича [21, 22], О.Г. Шпикуляка [23] та зарубіжних учених [28-37].

Разом із тим багато питань щодо механізмів інтеграції аграрних структур, формування та регулювання ефективної системи міжгалузевого обміну в аграрному секторі економіки в умовах становлення процесів інтеграції залишаються маловивченими.

Мета статті – визначити й дослідити теоретико-функціональний зміст інституційно-господарських форм вертикальної інтеграції, що полягає в обґрунтуванні інституційно-економічних умов, організаційних моделей і механізмів розвитку аграрного сектору економіки.

Виклад основних результатів дослідження. Сучасний етап розвитку аграрного сектору економіки України характеризується розвитком процесів міжгосподарської кооперації, вертикальної та горизонтальної інтеграції, що ефективно позначається на структурній трансформації галузей аграрного сектору економіки, активізації інноваційно-інвестиційних процесів і модернізації агропромислового виробництва. В умовах збереження диспаритету цін на сільськогосподар-

ську і промислову продукцію, структурних диспропорцій у рівні розвитку галузей аграрного сектору економіки, нестійкого фінансового становища багатьох сільгосптоваровиробників, недоступності кредитних ресурсів, найбільш затребуваним є формування та розвиток стратегії інтегрованого зростання (вертикальної й горизонтальної інтеграції) аграрних підприємств.

Саме механізми та форми ринкової інтеграції є тим напрямом структурної модернізації, за рахунок якої створюються підприємницькі інтегровані об'єднання, суб'єкти яких утворюють повний ланцюг просування аграрної продукції до кінцевого споживача. Формування вертикально-горизонтальних інтегрованих агропідприємств сприяє консолідації капіталу, значному скороченню рівня трансакційних витрат, зростанню ефективності міжгалузевого обміну та ринкової координації, а відповідно – підвищення конкурентоспроможності суб'єктів інтегрованої структури. Об'єднання учасників в інтегрованих структурах здійснюється "по вертикалі" або "горизонталі", що забезпечує гарантію збереження власності, впровадження новітніх технологій при плануванні "зверху-вниз". Зазначимо, що інтеграція розглядається на різних рівнях, напрямках і ступенях інтеграції.

Коротко зупинимося на економічній сутності дефініції "інтеграція", що відображено в таблиці 1.

Огляд публікацій щодо дефініції "інтеграція" уможливило говорити про те, що не існує нині загальноприйнятого визначення зазначеного поняття інтеграції економічних суб'єктів.

Саме тому, ґрунтуючись на досліджуваних підходах до визначення феномену інтеграції, зазначимо форми інтеграції ринкових економічних суб'єктів як елемент взаємодії на основі безперервного механізму узгодження інтересів у складі інтегрованої структури з метою розширення та гармонізації виробничих і збутових ланцюгів.

Слід зауважити, що в своєму дослідженні основну увагу приділятимемо вертикальній інтеграції, під якою розглядаємо інституційно-економічний процес залучення в єдину інтеграційно-організаційно-економічну структуру підприємств, що забезпечують або забезпечуватимуть єдиний виробничо-збутовий ланцюг із визначеними функціями контролю над ними одного підприємства чи компанії, що здійснює управління. При цьому стадія виробництва розуміється як процес, у результаті якого до первинної вартості продукту приєднується додана вартість, а сам продукт переміщується по ланцюгу до кінцевого споживача. Також слід звернути увагу й на те, що основними передумовами виникнення інтеграції є: нерівномірний розвиток галузей аграрного сектора економіки; зниження норми прибутку в реальному секторі економіки та розвиток науково-технічного прогресу.

Вертикальна інтеграція є ефективним механізмом трансформації відносин міжгалузевого обміну, що лежать в основі міжгосподарських трансакцій в аграрному секторі економіки, та включають організаційно-економічний взаємозв'язок між підприємствами, що забезпечують функціонування виробничо-збутового ланцюга.

1. Теоретичні підходи до дефініції "інтеграція" щодо визначення механізмів інтеграції економічних суб'єктів

Автор	Визначення дефініції "інтеграція"
П.Т. Саблук	Охоплює широке коло різноманітних економічних явищ і процесів зближення, пристосування, узгодження діяльності, об'єднання підприємств та підприємців на основі спільних результатів господарювання
В.Г. Андрійчук	Сутність агропромислової інтеграції полягає в поєднанні окремих частин в єдине ціле, маючи на увазі розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями і підприємствами агропромислового комплексу, які пов'язані між собою, технологічно та об'єктивно орієнтовані на виробництво кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини
О.Є. Гудзь	Інтеграцію розглядає на рівні окремих суб'єктів господарювання як коаліційне об'єднання діяльності деяких функцій підприємств при збереженні ними юридичної та частково, економічної самостійності
А.М. Гатаулін, Ю. Р. Стратонович, Р.С. Гайсин	Інтеграція розглядає як комплекс організаційних форм розвиненої співпраці економічних суб'єктів різних сфер, галузей і видів діяльності, економічною основою якої є суспільний розподіл праці, спеціалізація і кооперація

А.А. Попов	Сукупність організаційно-економічних стосунків між господарюючими суб'єктами як елементами, що взаємодіють у складі інтегрованої структури як інтеграційного цілого, на координаційних або субкоординаційних засадах з метою встановлення стійких взаємодій, що повторюються, в процесах організації виробництва, праці і управління, обміну результатами виробництва з метою гармонізації економічних інтересів, досягнення синергетичного ефекту при спільній діяльності
Б.А. Райзберг	Об'єднання економічних ринкових суб'єктів, поглиблення їх взаємодії та розвиток зв'язків між ними. Економічна інтеграція має місце як на рівні національних господарств, окремих країн, так і між підприємствами, фірмами, компаніями, корпораціями. Вона проявляється як у розширенні й поглибленні виробничо-технологічних зв'язків, сумісному використанні ресурсів, об'єднанні капіталів, так і в створенні сприятливих умов щодо здійснення економічної діяльності

Джерело: Сформовано автором на основі проаналізованих джерел [1, 4, 5, 12, 13, 15].

Проте міжгалузевий обмін в аграрному секторі економіки не забезпечує еквівалентних умов ринкової співпраці (взаємодії та координації), відповідно до чого існують диспропорції у формуванні й розподілі доданої вартості між суб'єктами аграрного сектору економіки. Саме через тривале порушення еквівалентності міжгалузевого обміну відбувається поступове зниження обсягів агропромислового виробництва, інвестиційної активності тощо.

У цьому аспекті саме механізми та інституційно-господарські форми ринкової інтеграції забезпечують міжгалузевий (міжгосподарський) рух продукції по стадіях її просування при збереженні майнової і господарської самостійності та самозайнятості учасників інтегрованої структури.

Мотив як ефективна інституція ринку забезпечує функціонування механізму ринкової інтеграції та формує потенційні напрями функціонування цілісної інтеграційної структури, що наведені на рисинку 1.

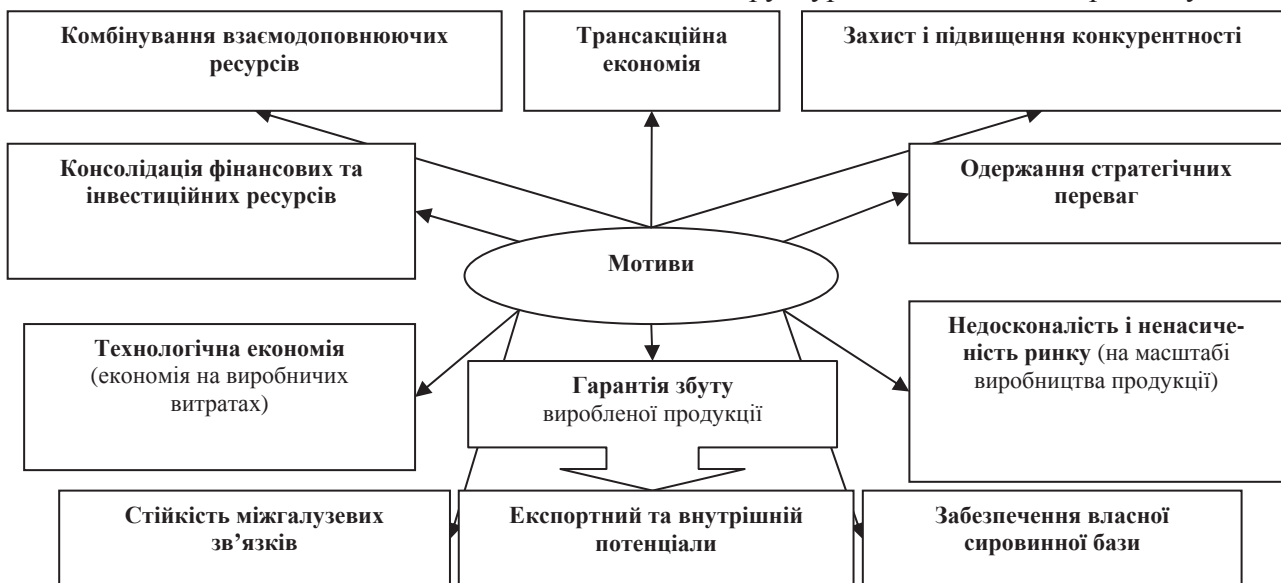

Рис. 1. Напрями функціонування інтеграційного механізму через мотив як інституцію ринку

Джерело: Сформовано автором на основі власного дослідження.

У свою чергу функціонування інтеграційного механізму забезпечує розвиток інтеграційних процесів в аграрному секторі економіки, що сприяє його ефективнішому функціонуванню, а саме: формуванню інтегрованої структури відповідної інституційно-господарської форми через створення всіх ланок ринкового ланцюга (виробництво-зберігання/переробка-реалізація); підвищен-

ню ефективності управління власністю, забезпеченню еквівалентності міжгалузевого обміну в рамках інтегрованої структури; вдосконаленню організаційно-економічного механізму координації трансакцій.

Ключові концепції й теоретичні підходи до формування і розвитку вертикально-інтегрованих структур сформовані та наведені на рисунку 2.

Рис. 2. Теоретико-функціональні концепції формування та розвитку інтегрованих структур

Джерело: Сформовано автором на основі опрацьованої літератури.

Потенціал інтеграційних механізмів міжгалузевого обміну в аграрному секторі економіки передбачає формування замкнених виробничо-збутових ланцюгів і системи інструментів та механізмів регулювання внутрішнього ринку.

Сучасний етап розвитку аграрного сектору економіки характеризується розвитком процесів вертикальної та горизонтальної інтеграції,

заснованої на інтраекономічних (корпоративних) механізмах акумуляції капіталу і централізації управлінських функцій. Інституційно-господарські форми господарюючих суб'єктів та їх взаємодія визначають правила побудови системи організаційно-економічних відносин, порядок регулювання міжгосподарських, міжгалузевих зв'язків в аграрному секторі України (рис. 3).

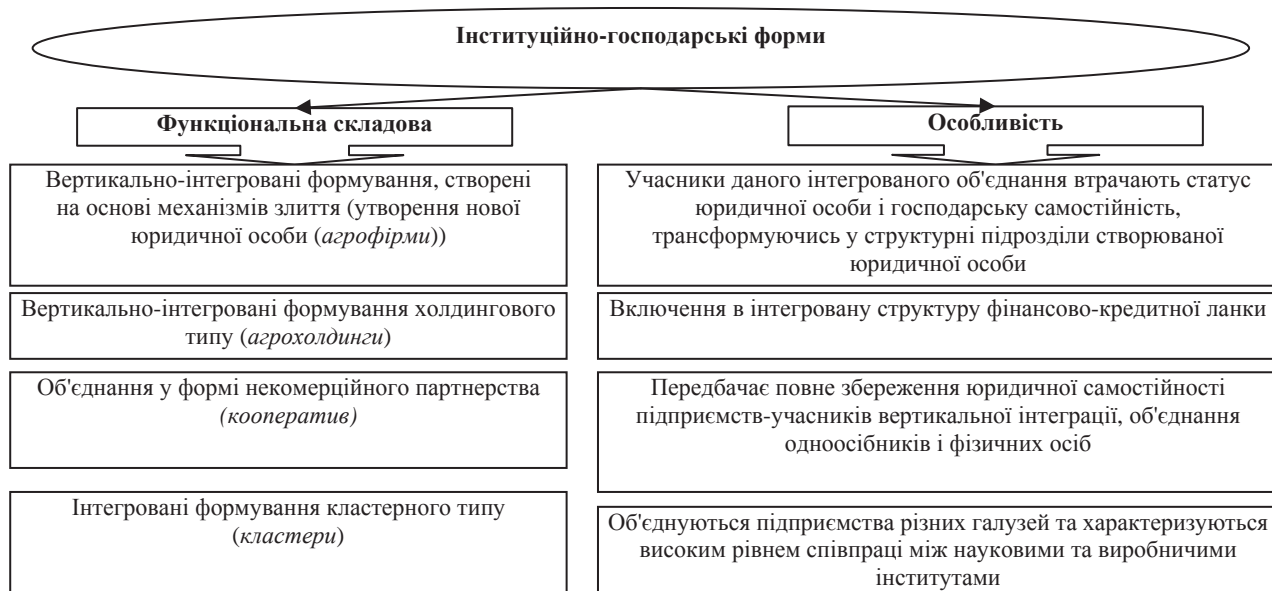

Рис. 3. Основні інституційно-господарські форми інтеграції економічних суб'єктів в аграрному секторі України

Джерело: Сформовано автором на основі власного дослідження.

Холдинг як вертикально-інтегроване формування в аграрному секторі економіки є інституційно-економічною системою, структурні ланки якої взаємодіють між собою при просуванні продукції по стадіях виробничо-технологічного циклу (виробництво сільськогосподарської сировини – переробка, виробництво продовольчої продукції – реалізація готової продукції). В рамках вертикально-інтегрованого формування окремі підприємства виконують певне коло функцій відповідно до стратегічного плану розвитку інтегрованого формування (між структурними ланками встановлюються функціональні зв'язки). У даному контексті вертикальна інтеграція є механізмом забезпечення саморегулювання даної інституційно-економічної системи.

Особливе місце серед інтегрованих структур саме аграрного сектору економіки займають агрохолдинги, що є сукупністю юридичних осіб (учасників), зв'язаних між собою

договірними або майновими стосунками, при управлінні діяльністю інших учасників головною компанією (інтегратором). В основі формування агрохолдингових структур лежить концентрація власності на основі механізмів злиття. Земельний чинник є визначальним для багатьох агрохолдингів в Україні. Доказом цього є формування впродовж останніх років великих агрохолдингів із розміром земельних банків, що концентруються в одних руках, до 700 тис. га (рис.4).

Як результат, можна говорити про дві функціональні особливості українських агрохолдингових формувань: перша – негативна, концентрація в одних руках значного розміру земельного ресурсу, частина з яких просто не обробляється; друга – позитивна, нарощування виробництва аграрної продукції та експорт її на зовнішні ринки, що забезпечується через можливість формування значних обсягів продукції.

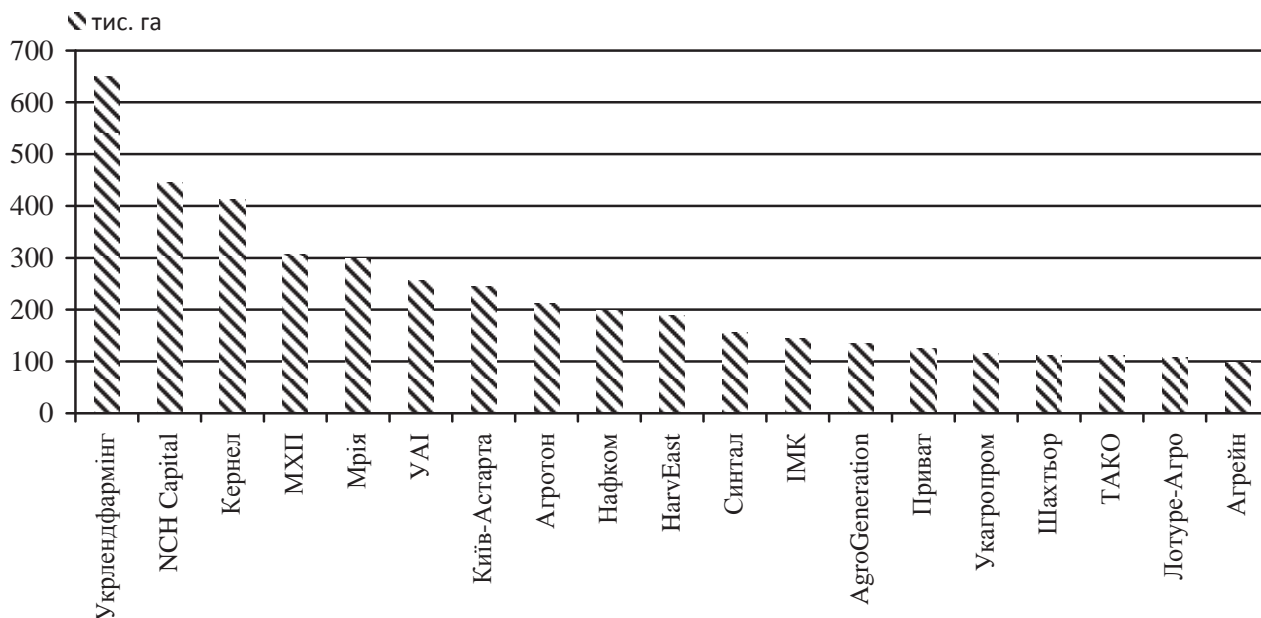

Рис. 4. Земельний фонд найбільших агрохолдингів в Україні у 2014 році

Джерело: Сформовано автором за даними національного порталу Латифундист.

Зокрема, агрохолдинг "Мрія" заявив про початок оптимізації земельного банку, в рамках якої планується припинити договори оренди землі на 4,5 тис. га, які контролюються, але не обробляються. Доказом того, що частина землі просто "відстоюється" або очікує запровадження ринку землі, який можливо почне своє функціонування із 1 січня 2016 року, та дозволить агрохолдингам її продавати, є і те, що управління агрохолдингу "Мрія" взяло на себе обов'язки в 2015/16 маркетинговому році обробити 160 тис. га, а в 2016/17 – 165 тис. га (із загального земельного банку 271 тис. га і 280 тис. га відповідно). Про це йдеться в "Стратегії розвитку грошових потоків і земельного банку до 2021 р.", опублікованій на сайті компанії. Така ж ситуація і по інших агрохолдингах.

Відповідно до генезису інтегрованих структур можна виділити чотири групи агрохолдингів: а) приватні – державного (трансрегіонального) масштабу; б) створені великими структурами, фінансовими групами, що функціонують в інших галузях; в) регіональні, створені при активній участі територіальних органів влади; г) із домінуванням іноземного капіталу (транснаціональні).

Найвищою ефективністю характеризуються агрохолдингові інтеграційні структури із замкнутим циклом виробництва і переробки продукції, на умовах вертикальних чи горизонтальних механізмів інтеграції, що створені та функціонують за принципом технологічної сполучності в єдину організаційно-виробничу систему, структурні ланки яких утворюють повний технологічно-організаційний ланцюг (виробництво - переробку - реалізацію готової продукції).

Так, вертикально-інтегрованою агропромисловою компанією що працює в агропромисловому секторі України, є ЗАТ "Кернел-Груп", яка лідирує на українського ринку серед виробників оліє-жирової галузі (питома вага 35% від загального обсягу) [24]; найбільшим гравцем на ринку м'яса птиці (утримує майже 50% вітчизняного ринку курячого м'яса) стала інтегрована структура ВАТ "Миронівський хлібопродукт", що є унікальною моделлю вертикальної інтеграції повного циклу [25]; на ринку кондитерських виробів такою інтегрованою структурою можна вважати міжнародну кондитерську корпорацію "Roshen" (26,4% ринку кондитерських виробів [26] і найбільшим оператором на ринку хліба та борошна в Україні є вертикально-інтегрована структура ЗАТ "Холдинг "Т і С" [27].

Таким чином, характерними функціональними особливостями агрохолдингових структур в Україні є: комбінування приватної форми власності (у т.ч. великими корпораціями і ФПГ); основними способами створення холдингових структур залишаються придбання активів неефективних і непрацюючих підприємств інтегратором (фінансово-стійким підприємством); домінування великотоварного виробництва у вертикально-інтегрованих структурах (у т.ч. холдингах).

Разом із тим слід виділити ряд інституційно-господарських проблем, що характеризують функціональну особливість холдингових структур у аграрному секторі економіки: незначні позиції агрохолдингів у структурі виробництва продукції аграрного сектору економіки; наявність проблем у регулюванні взаємодії підприємств-учасників – значні боргові зобов'язання організацій-інтеграторів і учасників (у серпні 2014 року агрохолдинг «Мрія» повідомив про прострочену виплату близько 9 млн дол. Процентного доходу і близько 120 млн дол. в рахунок погашення боргу за її зобов'язаннями. Сукупна заборгованість на момент оголошення дефолту становила близько 1,3 млрд дол.); нерозв'язані проблеми оподаткування в кооперативно-інтеграційних формуваннях (зокрема мова йде про кооператив, який юридично визначається як неприбуткова організація, проте на практиці це не так); необ'єктивний розподіл прибутку між учасниками структури; відсутність на законодавчому рівні визначення правової форми "агрохолдинг".

Серед основних механізмів, що забезпечують ефективність діяльності агрохолдингу, є: а) стратегічне управління; б) планування діяльності структурних підрозділів; в) розробка і контроль виконання стандартів, виводування системи кризових функцій; г) управління інвестиційними проектами.

Іншою й однією з пріоритетних інституційно-господарських форм вертикальної інтеграції учасників ринкового середовища в Україні є кластер. У нашому ж випадку характерним для аграрного сектору економіки є агропромисловий кластер, тобто територіально локалізована інтегрована структура, заснована на угоді про співпрацю юридично

незалежних суб'єктів господарювання і направлена на розвиток інноваційних процесів. Створення агрокластерів є актуальним, насамперед для регіонів, для яких агропромислове виробництво має стратегічне значення та сприяє активізації підприємницької активності суб'єктів агробізнесу, підвищенню рівня конкурентоспроможності регіону, забезпечує його інноваційний розвиток.

Особливістю кластера є зв'язок між географічною близькістю економічних агентів. До позитивних моментів можна віднести й те, що учасниками можуть бути не тільки підприємства, а також і ВНЗ, наукові установи, що часто стають їхньою основою; зниження бар'єрів для обміну знаннями; активними гравцями є малі та середні підприємства, що не мають ринкової влади; стимулювання появи нових бізнесів і розширення меж кластера; можуть мати галузевий та міжгалузевий характер; за рахунок своєї структури і механізму часто виступають чинником підвищення державної та місцевої конкурентоспроможності й розвитку території; підвищують інноваційну активність усередині кластера; малий ступінь вертикальної інтеграції полегшує входження в кластер нових фірм. Кластери особливо ефективні для створення і запровадження нововведень.

Такої ж думки дотримується і академік П.Т. Саблук, який зазначає: "... кластерні системи є втіленням комбінації наукових, виробничих і комерційних структур, та на основі використання переваг коопераційної взаємодії сприяють формуванню і ефективному використанню реальних конкурентних переваг окремих підприємств, галузей, регіонів, національних економік в умовах посилення світового конкурентного протистояння. На даному етапі розвитку економіки України кластери можуть бути ефективним інструментом інтенсифікації розвитку вітчизняного підприємництва і посилення ринкових позицій окремих економічних суб'єктів" [16, с.4].

Слід відзначити що на нинішній час в Україні функціонують агрокластери й одним із перших є "Агротехніка", основне завдання якого – виготовлення техніки для сільського господарства, до якого увійшли заводи, господарства та аграрні ВНЗ України.

На рисунку 5 нами сформовано основні функціональні ознаки кластерної інтеграції.

ційної структури в аграрному секторі економіки.

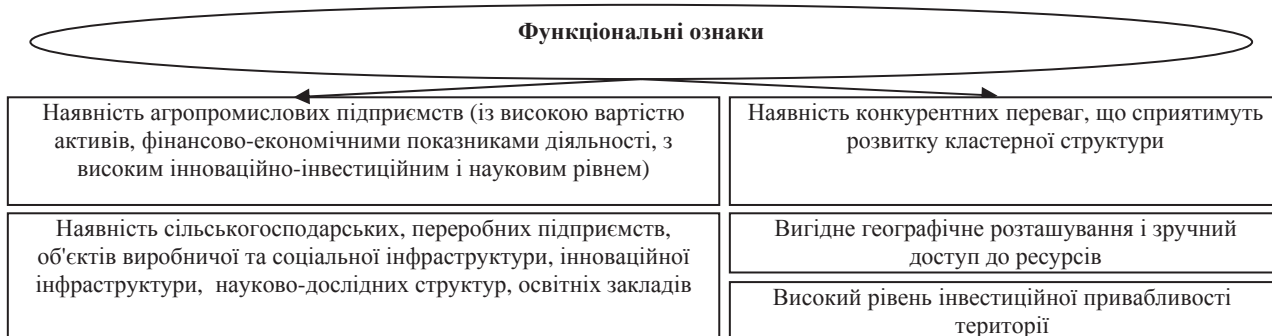

Рис. 5. Основні функціональні ознаки кластерної інтеграційної структури в аграрному секторі економіки

Джерело: Сформовано автором на основі власного дослідження.

Проте внутрішні конфлікти, домінуюча роль і абсорбція переважного числа позитивних ефектів підприємства із значною ринковою владою в рамках агрохолдингу та водночас позитивні ефекти для малих і середніх підприємств у кластері, участь у них університетів та наукових організацій роблять привабливою й обґрунтованою для інтенсифікації інноваційного процесу зазначену форму інтеграції.

Кооперація є об'єктивною необхідністю соціально-економічного розвитку як аграрного сектору економіки, так і сільських територій. Зупинимося коротко на визначенні та функціональній особливості кооперативу як інтеграційної структури.

Частково погоджуємося із поглядом О.О. Томіліна, який вважає кооперацію одним із проявів вертикальної інтеграції при міжгалузевій взаємодії. Іншим своїм твердженням автор зазначає, що "...основою функціонування організаційно-правових виробничих структур горизонтального і вертикального типів є кооперація. При кооперації основний та обіговий капітал використову-

ють спільно, розподіляючи його на більшу масу готової продукції, при цьому собівартість одиниці продукції знижується" [17, с. 40]. Мета в інтеграції та кооперації дійсно одна, проте не можна погодитися із тим, що інституціональні основи цих форм ринкової інтеграції однакові. Про відмінність показує наведена на рисунку 3 особливість інституційно-господарських форм інтеграційних структур.

Повністю погоджуємося із В. Зіновчуком, який розглядає кооперацію з позиції групових дій сільськогосподарських товаровиробників як "...процес добровільного об'єднання зусиль і ресурсів суб'єктів, зацікавлених у досягненні певних соціально-економічних результатів, які можливо одержати лише або швидше – за групових дій" [6, с. 25].

Щодо функціональних особливостей кооперативу як ринкового механізму інтеграції економічних агентів, то вона безпосередньо залежить від функціональної спрямованості. В нашій країні найбільш поширеними видами кооперативів є обслуговуючі та виробничі, що наочно зображено на рисунку 6.

Рис. 6. Основні функціональні ознаки спрямованості кооперативів в Україні

Джерело: Сформовано автором на основі дослідження.

Динаміку формування й функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні протягом останніх десятиріч наведено в таблиці 2.

перативів в Україні протягом останніх десятиріч наведено в таблиці 2.

2. Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні

станом на 2014 рік

Функціональний напрям діяльності СОК	Кількість СОК, од.	За видами функціональної спрямованості, од.				
		переробні	заготівельно-збутові	постачальницькі	інші	багатофункціональні
З обробітку землі та збирання врожаю	157	3	12	3	30	109
Молочарські	199	7	121	3	5	63
М'ясні	16	3	3	1	3	6
Плодоовочеві	85	1	49	5	2	28
Зернові	36	6	8	1	2	19
Інші	175	8	15	3	68	81
Усього	668	28	208	16	110	306

Джерело: Сформовано автором на основі даних Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Ще однією інституційно-господарською формою ринкової інтеграції є агрофірма, яка передбачає інтеграцію та кооперацію в ланцюгу "виробництво-переробка-реалізація". Однак їхні інтеграційні механізми є недосконалыми порівняно з агроформуванням холдингового, кластерного та кооперативного типів. Через нездатність агрофірми забезпечити повний виробничо-реалізаційний цикл такі підприємства змушені звертатися до інших ринкових суб'єктів для спільної взаємодії в напрямі переробки продукції, її збуту, постачання тощо, що спричинює за собою формування іншої форми інтеграційної структури. З огляду на це нами значною мірою не акцентовано увагу на цій формі ринкової інтеграції.

Дослідження сучасної практики створення і функціонування інтегрованих агропро-

мислових структур в Україні дає змогу виділити три ключові напрями ринкової інтеграції: об'єднання більшості підприємств аграрного сектору економіки регіону й формування багатогалузевої структури; створення галузевих союзів, асоціацій або інших утворень, що об'єднують учасників у рамках одного продуктового підкомплексу (молочного, м'ясного та ін.); розвиток кооперативних зв'язків. Даний напрям уможливує забезпечити виробництво великих партій продовольчих товарів, запровадження капіталомістких інновацій у виробничий процес, знижуючи інтегральну конкурентоспроможність продукції інтегрованого об'єднання.

Основні функціональні завдання некомерційних форм інтеграції наведено на рисунку 7.

Рис. 7. Основні функціональні завдання некомерційних форм інтеграції в аграрному секторі економіки України

Джерело: Сформовано автором на основі власного дослідження.

Використання інтегрованих (інтраекономічних (корпоративних)) механізмів у процесі регулювання господарських процесів в аграрному секторі економіки дає змогу розв'язати такі завдання: оптимізувати між-

галузеві зв'язки й понизити рівень трансакційних витрат (за рахунок централізації управлінських функцій, впровадження ресурсозберігаючих технологій, усунення торгово-посередницьких структур і формування

у внутрішньо інтегрованому ринку повного виробничо-збутового ланцюга); забезпечити еквівалентність відносин міжгалузевого товарообміну в аграрному секторі економіки (за рахунок паритету цін на сільськогосподарську продукцію, переробних підприємств, торгово-посередницьких структур); підвищити ефективність управління власністю в інтегрованих структурах; забезпечити інноваційну модернізацію виробничих фондів підприємств-учасників інтегрованої структури за рахунок акумуляції додаткових фінансових ресурсів; збільшити обсяг продукції підприємств-учасників інтегрованої структури за рахунок посилення технологічності, ритмічності виробництва; оптимізувати сировинну зону за кількістю підприємств-учасників й обсягами продукції, що поставляється; забезпечити підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств-учасників інтегрованої структури в аграрному секторі економіки.

Висновки. Проведений аналіз інтеграційних процесів в аграрному секторі на сучасному етапі розвитку уможливив ідентифікувати їхні специфічні характеристики: домінуючі позиції агрохолдингів, створених на основі великого корпоративного капіталу (макро-, мегарівня), а також вертикально-інтегрованих агрокомплексів, створених на основі територіального адміністративного ресурсу; монополізація локальних ринків

сільськогосподарської сировини, вертикально-інтегрованими корпораціями; низький рівень прямої державної участі в інтеграційних трансформаціях на тлі відсутності нормативно-правової бази регулювання міжгалузевого обміну в інтегрованих структурах; дефіцит досвіду участі інтегрованих структур із малими формами агробізнесу; низький рівень розвитку інституційно-економічного середовища міжгалузевого обміну у вертикально-інтегрованих агропромислових формуваннях.

Із врахуванням теоретико-функціональних особливостей формування сучасних економічних структур, стосовно аграрного сектору економіки на основі інтегрованих структур можна сказати, що інтеграційні процеси є складною інституціонально-економічною системою, з багаторівневою структурою. Проте, інтеграційні процеси достатньо мобільні, адаптивні, здатні забезпечувати конкурентні позиції суб'єктам господарювання.

Формування інтеграційних процесів в аграрному секторі економіки знаходиться на стадії становлення і подальшого розвитку. Створення агроінтегрованих формувань є одним з чинників розвитку економіки регіонів країни, які здатні позитивним чином впливати на соціально-економічний розвиток в цілому.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підруч. / В.Г. Андрійчук. – К.: ІЗМН, 1996. – С.402.
2. Баклаженко Г.А. Агропромышленные холдинги - основа хозяйственной иерархии экономики переходного периода / Г.А. Баклаженко // АПК: экономика, управление. – 2000. – № 11.
3. Баркер Г. Как успешно объединить компании/ Ганс Баркер, Джерен Хелминк; пер. с англ. Т.И. Митасова, науч.ред. Г.А. Ясницкий, А.Г. Ясницкая. – Минск: Гревцов Паблицеп, 2008. – 288 с.
4. Гатаулин А.М. Экономическая теория. Микро- и макроэкономика: учеб. пособие / А.М. Гатаулин, Ю. Р. Стратонович, Р.С. Гайсин. – М. : Изд-во «Финансы и статистика», 2007. – 432 с.
5. Гудзь Е.Е. Рыночная интеграция в аграрной сфере Украины: тенденции, возможности, угрозы / Е. Е. Гудзь // Никоновские чтения. — 2010. — № 15. — С. 400—402.
6. Зіновчук В.В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Логос, 2001. – 380 с.
7. Малік М.Й. Міжгалузева інтеграція як чинник підвищення ефективності реформованих сільськогосподарських підприємств / М.Й.Малік, М.К. Орлатий. – К.: ННЦ ІАЕ, 2000. – С. 40.
8. Молдован О.О. Вертикальна інтеграція як напрям підвищення конкурентоспроможності підприємств чорної металургії України / О.О. Молдован // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 2 (11). – С. 145–151.
9. Нестерчук Ю.О. Вертикальна інтеграція у системі стратегічних цілей аграрної політики держави / Ю. О. Нестерчук // Актуальні проблеми економіки АПК: кол. моногр. / за ред. Д. Семенди, О. Здоровцова. – Умань: Видавець “Сочінський”, 2009. – С. 75-135.
10. Поздняков К.Ю. Базовые теоретические основы формирования интеграционных процессов / К.Ю. Поздняков // Современные научные исследования и инновации. – 2014. – № 4. – Режим доступа: snauka.ru/issues/2014/04/32976
11. Політична економія: [підруч.] / В.Г. Федоренко, О.М. Діденко, М.М. Руженський [та ін.]; за наук. ред. д.е.н. проф. В.Г. Федоренка. – К.: Алерта, 2008. – 488 с.

12. *Попов А.А.* Интеграция хозяйствующих субъектов в рыночной экономике : автореф. дис. канд. экон. наук : 08.00.01 – Воронеж, 2005.
13. *Райзенберг Б.А.* Словарь современных экономических терминов / Б.А. Райзенберг, Л.Ш. Лозовский. – 4-е изд. – М.: Айрис-пресс, 2008. – 480 с.
14. *Родионова О.А.* Трансформация интеграционных процессов в агропродовольственной сфере России / О.А. Родионова // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2011. – № 9. – С. 37-40.
15. *Саблук П.Т.* Кластеризация як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П.Т. Саблук, М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 3-12.
16. *Саблук П.Т.* Стратегічні напрями аграрних реформ – перехід на інноваційну модель розвитку / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2002. – № 12. – С. 12.
17. *Томілін О.О.* Обслуживающая кооперация – один из проявлений вертикальной интеграции при межгалузевой взаимосвязи / О.О. Томілін // Инновационная экономика. – 2012. – № 36. – С. 39-43.
18. *Уильямсон О.И.* Вертикальная интеграция производства: соображения по поводу неудач рынка / О. И. Уильямсон ; пер. с англ. // Теория фирмы ; под ред. В. М. Гальперина. – СПб. : Экономическая школа, 1995. – 534 с.
19. *Ушачев И.Г.* Организационно-экономический механизм развития агрохолдингов / И.Г. Ушачев, В.П. Арашуков // АПК: экономика и управление. – 2007. – № 5. – С. 9-14.
20. *Федулова Л.І.* Інтеграційні процеси корпоративних структур в економіці України / Л.І. Федулова // Економіка та прогнозування. – 2007. – № 3. – С. 19–28.
21. *Шукалович В.Ф.* До питання формування вертикальної інтеграції в агробізнесі / В. Ф. Шукалович, В. М. Трокоз // Вісн. Держ. агроекологічного у-ту. – 2011. – № 2 – С. 212– 220.
22. *Шукалович В.Ф.* Вертикальна інтеграція, координація та контроль в агробізнесі / В.Ф. Шукалович // Сталій розвиток економіки. – 2012. – № 6. – С. 194-203.
23. *Шпикуляк О.Г.* Інститути й інституції у розвитку інтеграційних процесів в аграрній сфері / О.Г. Шпикуляк, О.Ю. Лузан // Економіка АПК. – 2013. – № 4. – С. 86.
24. Офіційний сайт «Кернел Груп» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wus.kernel.ua/rus/about/about.html>.
25. Офіційний сайт ВАТ «Миронівський хлібопродукт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mhp.com.ua10>.
26. Офіційний сайт Кондитерська корпорація «Roshen» [Електронний Ресурс]. – Режим доступу: <http://www.roshen.ua12>.
27. Офіційний сайт «Холдинг «ТiС» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.holding-tic.com.ua/ukr/about.htm/>.
28. *Acemoglu D., Aghion P., Griffith R., Zilibott F.*, 2010. Vertical integration and technology: theory and evidence. J. Eur. Econ. Assoc. 8 (5), 989 – 1033.
29. *Acemoglu D., Johnson S., Mitton T.*, 2009. Determinants of vertical integration: financial development and contracting costs. J. Financ. 64 (3), 1251 – 1290.
30. *Hesham S.* Vertically integrated management structures of oil companies. University Newsletter (The State University of Management), 2012, vol. 1, no. 8. p. 5–9.
31. *Baldwin R. and Wyplosz Ch.* The Economics of European Integration. – McGrawHill Education, London, 2004. – 458 p.
32. *Atalay E., Hortacsu A. and Syverson Ch.* (2014), “Vertical Integration and Input Flows,” American Economic Review , 104, 1120-1148.
33. *Fan J.P.H., Wong T., Zhang T.*, 2013. Institutions and organizational structure: the case of state-owned corporate pyramids. J. Law Econ. Org. 29 (6), 1217– 1252.
34. *Isayeva I.V.* Formation of innovative development strategy of a vertically integrated company under informatization. Business. Education. Right. Volgograd Institute of Business Newsletter, 2011, no. 4 (17).
35. *Knobel A.Yu.* Vertical integration, technological connectivity of production facilities, opportunistic behavior and economic growth / Preprint # BSP / 2008/097. М.: Economic School, 2008.
36. *Mizanbekova S.K.*, 2011. Increase of effectiveness of intersectoral cooperation in the AIC system of Kazakhstan. Herald IKTU A.Yassaui. 2 (74): 101 – 105.
37. *Loertscher S. and Reisinger M.* (2014), “Market Structure and the Competitive Effects of Vertical Integration,” Rand Journal of Economics , 45(3), 471-494.

Стаття надійшла до редакції 12.11.2015 р.

*** * ***